

Sprawozdanie z międzynarodowej konferencji naukowej „Przemiany życia społecznego i gospodarczego ludności w Polsce i krajach sąsiednich w okresie międzywojennym”, Ciechanowiec, 9–10 czerwca 2022 r.

W dniach 9–10 czerwca 2022 r. Muzeum Rolnictwa im. ks. Krzysztofa Kluka w Ciechanowcu wspólnie z Urzędem Marszałkowskim Województwa Podlaskiego w Białymstoku, Instytutem Historii i Archiwistyki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Zarządem Głównym Polskiego Towarzystwa Historycznego w Warszawie, Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie, Lietuvos Istorijos Institutas w Wilnie oraz Polską Misją Historyczną UMK w Würzburgu było organizatorem międzynarodowej konferencji naukowej „Przemiany życia społecznego i gospodarczego ludności w Polsce i krajach sąsiednich w okresie międzywojennym”.

Konferencja stanowiła kontynuację zainicjowanego w 2013 r. przez podlaskie władze samorządowe programu naukowo-badawczego, mającego na celu podjęcie szeroko zakrojonych studiów nad historią dzisiejszych państw: Rzeczypospolitej, Rosji, Litwy, Białorusi, Ukrainy i Łotwy w ramach cyklu „Podlasie i pogranicza Europy Wschodniej”. Była ona trzecim spotkaniem poświęconym problematyce chłopskiej. Wcześniejsze konferencje dotyczyły ludności wiejskiej w epoce nowożytnej („Chłopi na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej do czasów uwłaszczenia”, 2019) oraz wsi powłaszczeniowej („Chłopi i przemiany społeczne, gospodarcze i polityczne w Europie Wschodniej w XIX i na początku XX wieku”, 2017).

W sesji wzięło udział 20 prelegentów z kilkunastu instytucji naukowych: Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Wołyńskiego Uniwersytetu Narodowego w Łucku, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytetu Justusa Liebiga, Polskiej Akademii Nauk, Uniwersytetu w Białymstoku, Studium Europy Wschodniej UW, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Muzeum Wojska im. Witolda Wielkiego, Muzeum Rolnictwa w Ciechanowcu i Akademii Technologicznej w Rezekne.

Obszar tematyczny pierwszego panelu koncentrował się wokół problemów związanych z materialnym i ekonomicznym funkcjonowaniem społeczeństwa wiejskiego Europy Środkowo-Wschodniej w okresie międzywojennym. Wyniki swoich badań na ten temat przedstawili: Krzysztof Ślusarek w referacie pt. „Ekonomiczna eksploatacja wsi w Królestwie Polskim w dobie okupacji austriackiej w latach 1915–1918. Studium na przykładzie powiatu jędrzejowskiego” oraz Janusz Mierzwa w wystąpieniu „Strajki chłopskie w Polsce lat trzydziestych XX wieku oczami urzędników państwowych”.

Podjęto również dyskusję nad politycznym wpływem kształtowanego ZSRR na sąsiednie kraje w omawianym okresie i wykorzystywaniem do osiągnięcia celów ideologii komunizmu popularyzowanej w środowisku chłopskim na wschodnich terenach Polski. Swoje stanowisko na ten temat przedstawili: Joanna Dufrat („Siła rewolucyjna, siła reakcyjna. Ludność chłopska II Rzeczypospolitej w optyce ruchu komunistycznego”) oraz Oleh Razyhrayev („Udział ludności wiejskiej Wołynia w ruchu komunistycznym w latach 1919–1939”). Anatol Wieliki omówił „Upadek »kołchozowego budownictwa« w Zachodniej Białorusi w latach 1939–1941”. Wątek ingerencji komunistycznego państwa w życie wsi w Białoruskiej SRS i Ukraińskiej SRS został podjęty w wystąpieniach Iryny Ramanavej („Władza polityczna i chłopi BSRs: od poszukiwania kompromisów do masowych represji”) i Romana Wysockiego („W cieniu kolektywizacji i głodu: zmiany oblicza etnicznego wsi ukraińskiej w latach trzydziestych XX wieku”).

Na konferencji dyskutowano także o migracji ludności chłopskiej z powodów politycznych i zarobkowych. Przemysleniami na ten temat podzielili się Piotr Cichoracki („Nielegalne wychodźstwo do ZSRS ze wsi województw północno-wschodnich II Rzeczypospolitej w I połowie lat trzydziestych XX wieku”) oraz Vladislavs Malahovskis („Migracja ludności wiejskiej w Łatgalii: niektóre aspekty opinii publicznej (1920–1934”).

O kwestii narodowościowej na Wołyniu traktowało wystąpienie Mariusza Korzeniowskiego pt. „Świadomość narodowa ludności chłopskiej na Wołyniu w latach 1917–1921”.

Wiele uwagi poświęcono zagadnieniom życia codziennego, tj. podstawom materialnym ludności chłopskiej w Polsce, higienie, wprowadzaniu nowinek technicznych, wyżywieniu. Tematy te były przedmiotem analizy Marioly Tymochowicz („Pożywienie mieszkańców lubelskich wsi w okresie międzywojennym”), Eugeniusza Mironowicza („Warunki materialne egzystencji mieszkańców wsi białoruskiej w II Rzeczypospolitej”), Anny Engelking („Mozaika archaizmów i innowacji». Polesie lat trzydziestych XX wieku jako exemplum procesu zmiany społeczno-kulturowej”) oraz Marleny Brzozowskiej, która omówiła przebieg akcji melioracyjnej we wsiach i folwarkach powiatów wysokomazowieckiego i bielskiego w województwie białostockim.

Istotnym zagadnieniem w życiu męskiej ludności wiejskiej w Polsce międzywojennej była służba wojskowa, która dla wielu osób była pierwszą możliwością opuszczenia rodzinnego środowiska, poznania innego stylu życia, a niekiedy także zdobycia podstaw edukacji. Z tymi sprawami słuchaczy zapoznał Maciej Krotofil („Znaczenie służby wojskowej w procesach integrujących ludność wiejską międzywojennej Polski”). Swoimi uwagami na temat uposażenia w ziemię w zamian za ochotniczą służbę wojskową w okresie walki o niepodległość Litwy podzieliła się Auśra Jurevičiute w referacie „Przekazanie ziemi żołnierzom Wojska Litewskiego: problemy ekonomiczne i polityczne”.

Środowiskiem religijnym zajął się Waldemar Rozyńkowski w wystąpieniu „Znaczenie środowiska wiejskiego dla rozwoju zgromadzeń zakonnych na ziemiach polskich w okresie międzywojennym – na przykładzie historii wspólnoty sióstr pasterek”.

Życie wsi międzywojennej w Polsce zobrazowano także na podstawie wspomnień. Norbert Tomaszewski przeanalizował w tym celu pamiętniki Józefa Włodka, właściciela ziemskiego z pogranicza podlasko-mazowieckiego, a Renata Skowrońska zapiski Edwarda Wiśniewskiego, absolwenta Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, wychodźcy ze wsi dobrzyńskiej.

Wystąpienia spotkały się z żywym przyjęciem, wymianą refleksji i naukową dyskusją. Konferencji towarzyszyły wydarzenia kulturalne, m.in. zwie-

dzanie skansenu i wewnątrz pałacowych, a także wycieczka do Tykocina, gdzie można było obejrzeć muzeum mieszczące się w dawnej synagodze i w domu talmudycznym, poznać układ przestrzenny oraz zobaczyć barokowy kościół pw. Trójcy Przenajświętszej.

Rezultatem konferencji jest tom studiów pod redakcją naukową dr hab. Doroty Michaluk, prof. UMK, która była kierownikiem naukowym konferencji. Publikacja wydawnictwa jest planowana na koniec 2022 r.

Marlena Brzozowska

Muzeum Rolnictwa im. ks. K. Kluka w Ciechanowcu

ORCID: 0000-0002-2469-7792